

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Se oli ku taivaan lahja, ku se tuli – putos postiluukusta”

Profiloidu osaajaksi -hankkeen asiakkaiden kokemuksia
hankkeen asiakkuudesta ja yksilövalmentajan tuesta

Turunen Kaija

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11/2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Kansalaistoiminnan – ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kaija Turunen	Sivumäärä 39 ja 3 liitesivua
Työn nimi "Se oli ku taivaan lahja, ku se tuli – putos postiluukusta" Profiloidu osaajaksi -hankkeen asiakkaiden kokemuksia hankkeen asiakkuudesta ja yksilövalmentajan tuesta.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Jussi Ronkainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Honkalampi-säätiö / Profiloidu osaajaksi -hanke	
Tiivistelmä <p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan Profiloidu osaajaksi -hankkeen asiakkaiden kokemuksia hankkeen asiakkuudesta sekä heidän ajatuksiaan yksilövalmentajan tuesta. Lisäksi tavoitteena on etsiä merkkejä asiakkaiden voimaantumisen.</p> <p>Työn tavoitteena on antaa tietoa ja eväitä kehittämistoiminnalle hankkeen hallinnoinnista vastaavalle Honkalampi-säätiölle. Profiloidu osaajaksi -hankkeen toiminta on kohdistunut pitkäaikaistyöttömiin, mikä on yhteiskunnallisesti hyvin merkittävä työkenttä ja sen hoitoon tarvitaan yhteiskunnan lisäksi myös muita toimijoita.</p> <p>Kyseessä on laadullinen tutkimus, johon aineisto on hankittu haastattelemalla kuutta hankkeen asiakasta. Haastateltavat on valittu siten, että he edustaisivat mahdollisimman kattavasti hankkeessa tapahtunutta toimintaa; työllistymistä, kouluttautumista, mutta myös sitä ettei ole löytynyt koulutus- tai työpaikkaa. Haastatteluja tehdessäni huomasin, että olin saanut haastateltaviksi kuusi hyvin erilaista persoonaa, minkä johdosta sainkin tutkimuksessani hyvän käsityksen siitä, että hankkeessa on toimittu yksilöllisesti.</p> <p>Sanonta "Työ on tekijänsä näköinen" sopii tähän yhteyteen hyvin, sillä lähtiessäni etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiini, huomasin, että kokemukset hankkeesta nähdään sellaisina kuin työ yksilövalmentajan kanssa on ollut. Asiakkaiden kokemuksia tuon esille hankkeen toimintatavan ja siinä erityisesti yhteydenpidon kautta. Tutkimuksen valossa näihin molempiin asioihin oltiin tyytyväisiä. Tärkeimmäksi asiaksi työssäni nousee yksilövalmentajan antama tuki, jonka kaikki haastatellut kokivat merkityksellisenä. Pitkän työttömyyden jälkeen on saatu rinnalle henkilö, joka auttaa, tukee, selvittelee ja vie asioita eteenpäin. Omatoiminen työn hakeminen koettiin hankalana, eikä siihen tuo helpotusta useimpien vanhentunut koulutus tai terveys- ja velkaongelmat, jotka liittyvät työttömyyteen.</p> <p>Kehittämistoimenpiteeksi työssäni muodostui asiakkaiden sitouttaminen yhdessä tehtävän suunnitelman toteuttamiseen.</p>	
Asiasanat työttömyys, syrjäytyminen, yksilövalmennus, voimaantuminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Kaija Turunen	Number of Pages 39 and 3 attachments
Title "It was like a gift from heaven, when it came – dropped from the letterbox"	
Supervisor(s) Jussi Ronkainen	
Subscriber and/or Mentor Honkalampi-foundation / Profiloidu osajaksi -project	
<p>Abstract</p> <p>In this thesis Profiloidu osajaksi -project's clients' experiences about their customership and their thoughts about individual coach's support are looked at. In addition, the goal is to find signs about the empowerment of customers.</p> <p>The aim of this work is to give knowledge and provide information for Honkalampi-foundation that is in charge of the project's administration about further development. The operation of Profiloidu osajaksi -project has focused on long-term unemployment which is a very important social field where society as well as other actors, are needed.</p> <p>This is a qualitative research in which the material has been provided by interviewing six of the project's clients. Clients have been chosen in order to represent the project's operation as extensively as possible including employment and schooling oneself. Not forgetting those who have found neither work nor study place. When interviewing the clients I noticed that I had six persons who are very different from each other. This gave me, in my thesis, a very good conception that the project has operated in an individual level.</p> <p>The saying "Work looks like the worker" goes very well with this context because when I begun looking for the answers to my research questions I found out that the experiences about the project coincide with the collaboration with the individual coach. I bring forward the clients' experiences through the project's working method and especially the communication. In the light of my research clients were content with both of these. The most important aspect of my work becomes the support of the individual coach that all of the interviewees felt significant. After a long period of unemployment they have someone who helps out, supports and guides them in promoting their matters. Searching for jobs independently was found difficult especially when the clients had outdated education or problems with health and debts that contribute to their unemployment.</p> <p>In my work the customers' commitment in carrying out the plan that has been made together became the development operation.</p>	
Keywords unemployment, social exclusion, individual coach, empowerment	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 PROFILOIDU OSAAJAKSI –HANKE	6
2.1 Hankkeen lähtökohdat	7
2.2 Hankkeen toimintamalli	8
2.3 Hankkeen tavoitteet	9
2.4 Hankkeen tulokset	10
3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	13
3.1 Työmarkkinoilta syrjäytyminen	13
3.2 Yksilövalmennus	15
3.3 Voimaantuminen	16
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
4.1 Tutkimusmenetelmä	19
4.2 Kohderyhmä ja aineiston keruu	20
4.3 Aineiston analysointi	21
4.4 Aineiston luotettavuus	22
5 TYÖN TULOKSET	23
5.1 Hankkeen toimintamalli	25
5.2 Yksilövalmentajan tuen merkitys	27
5.3 Voimaantuminen	30
6 TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA	32
LÄHTEET	36
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Työni otsikko ”Se oli ku taivaan lahja, ku se tuli – putos postiluukusta” kuvaa yhden haastateltavan tuntemuksia siitä, kun hän sai kirjeen Profiloitu osaajaksi -hankkeen profilointihaastatteluun. Profiloitu osaajaksi -hanke on tehnyt palvelutarvekartoituksen tuhannelle joensuulaiselle pitkäaikaistyöttömälle, joista 309 henkilöä on jäänyt hankkeen asiakkuuteen.

Tulin hankkeeseen yksilövalmentajaksi vuoden 2010 alussa, ja siitä asti minua on kiehtonut ajatus siitä, miten asiakkaat ovat kokeneet hankkeen asiakkuuden ja mitä heille merkitsee yksilövalmentajan tuki. Opinnäytetyöni tilaaja Honkalampi-säätiö antoi aiheen valinnalle vapaat kädet, joten oli luonnollista että tutkin opinnäytetyössäni näitä asioita.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jossa menetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelin yhteensä kuutta hankkeen asiakasta. Asiakkaiden kokemusten ja yksilövalmentajan tuen merkityksen lisäksi halusin etsiä merkkejä asiakkaiden mahdollisesta voimaantumisesta hankkeen aikana. Tavoitteena on, että Honkalampi-säätiö pystyisi hyödyntämään tutkimuksen tuloksia suunnitellissaan uusia toimintamalleja. Esimerkiksi Profiloitu osaajaksi -hankkeen innoittamana on syntynyt ajatus työpankista, jonka toiminnan suunnittelulle tutkimustulokset voivat antaa lisäarvoa.

Aluksi olen avannut Profiloitu osaajaksi - hankkeen lähtökohtia, toimintatapaa, tavoitteita sekä tuloksia. Tämän lisäksi olen avannut tutkimuksen keskeiset käsitteet, joita ovat työmarkkinoilta syrjäytyminen, yksilövalmennus ja voimaantuminen. Seuraavaksi kerron toteutukseen liittyvistä vaiheista, jonka jälkeen tarkastelen teemahaastattelujen pohjalta syntyneitä tuloksia. Tulosten tarkastelussa ja pohdinnassa nostan esille sellaisia asioita, jotka nousivat tutkimuksen kannalta keskeisiksi ja ajatuksia siitä, mihin jatkossa tulisi kiinnittää huomiota.

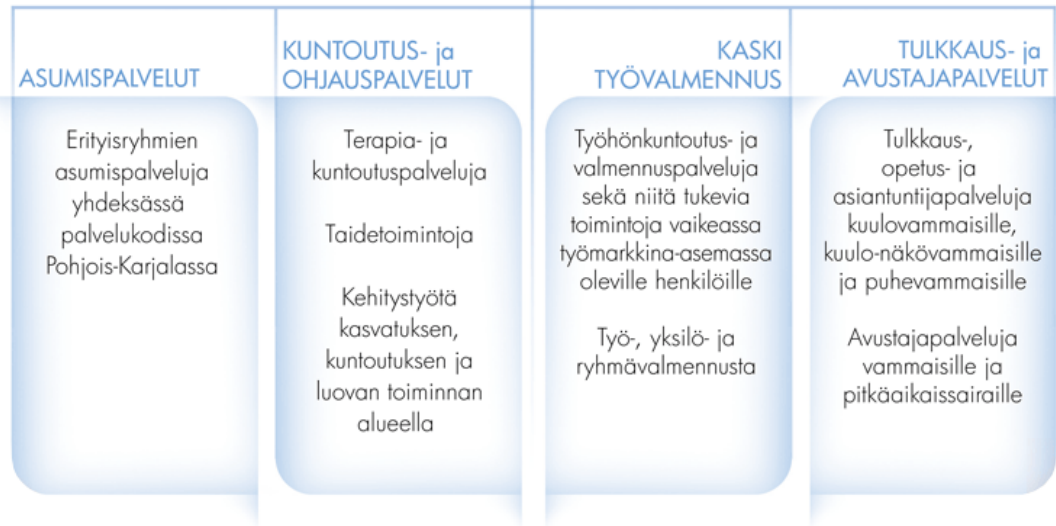
2 PROFILOIDU OSAAJAKSI –HANKE

Profiloidu osaajaksi on Honkalampi-säätiön hallinnoima ja ESR:n rahoittama hanke, jonka toteuttamisaika on 1.11.2008 - 31.12.2010. Hankkeessa selvitetään profilointihaastattelun avulla 1000 joensuulaisen 25 - 55-vuotiaan yli 500 päivää työttömänä olleen henkilön palvelutarve. Profiloinnilla tarkoitetaan siis palvelutarpeen kartoittamista. Haastattelun aikana tehdään yhdessä haastateltavan kanssa jatkosuunnitelma, joka ohjaa asiakkaan oikean palvelun piiriin. Työmarkkinoita lähellä olevilla on halutessaan mahdollisuus jäädä hankkeen asiakkuuteen, jolloin heidän kanssaan ryhdytään työstämään työ- tai koulutus suunnitelmia. Asiakkaat tulevat profilointihaastatteluun Joensuun seudun työ- ja elinkeinotoimiston ohjaamana. (Honkalampi-säätiö 2010a.)

Honkalampi-säätiö on perustettu Honkalammen kuntayhtymän antamalla säädekirjalla Liperissä vuonna 1991. Päätoiminta-alue on Pohjois-Karjalan maakunta, jossa tuotetaan ja kehitetään sosiaalipalveluja yli 30 toimintayksikössä yli 200 työntekijän voimin. Sosiaalipalvelut ovat suunnattu vammaisille, vajaakuntoisille ja heidän kanssaan työskenteleville sekä näitä työalueita kehittäville yhteistyötahoille. Toiminnan peruspilareita ovat asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen sekä palvelujen sopivuus, tarkoituksenmukaisuus ja korkea laatu. (Honkalampi-säätiö 2010 b.)

Oheinen Honkalampi-säätiön kotisivuilta (2010b) löytyvä kaavio kuvaa säätiön toimintaa

Tutkimus- ja kehittämishankkeet

2.1 Hankkeen lähtökohdat

Hankkeen taustalla on ollut Joensuun korkea työttömyysprosentti (vuonna 2007 16,7 %) ja tietoisuus siitä, että vaikka työttömien määrän kehityssuunta on ollut laskeva, niin työvoiman kysyntä ei kohdistu riittävästi työmarkkinoilla heikommassa asemassa oleviin. Vuoden 2008 heinäkuussa vuoden työttömänä olleiden määrä oli 1067 henkilöä, kun vastaavasti yli 500 päivää työttömänä olleita oli 2328 henkilöä. Hankkeen taustalta löytyy myös tietoisuus siitä, että Joensuun alueella toimii paljon vaikeasti työllistyvien kanssa toimivia järjestöjä, mutta jatkopolutus avoimille työmarkkinoille on vähäistä. (Honkalampi-säätiö 2008, 2-4.)

Työttömien suuren määrän takia kaikkien palveluntarpeita ei tunneta. Palvelutarvekartoituksen avulla saadaan työttömät sijoittumaan tarkoituksen mukaisiin palveluihin ja toisaalta saadaan myös kuva siitä, millä tavoin itse palvelujärjestelmää tulisi uudistaa. (Profiloidu osaajaksi -hanke 2009a, 3.) Hankkeen esiselvityksenä Joensuun kaupunki osti keväällä 2008 profilointipalvelua Honkalampi-säätiön KASKI Työvalmennukselta. Tuolloin haastateltiin 60 henkilöä, jotka ko-

kivat, että haastatteliijoille oli helppo puhua sellaisistakin asioista joista he eivät rohkenisi puhua työvoimaneuvojilleen. Haastatteluissa kävi myös ilmi että työttömät tarvitsevat jatkuvuutta ja välittämistä. Tullessaan huomioiduiksi monille haastatelluille löytyi uusi suunta erilaisten toimenpiteiden avulla. (Honkalampisäätiö 2008, 5-7.)

2.2 Hankkeen toimintamalli

Hankkeessa toimii osa-aikainen projektipäällikkö, projektisihteeri, kaksi yksilövalmentajaa, työnetsijä ja koulutussuunnittelija. Haastattelutilanteessa on mukana kaksi hankkeen työntekijää. Asiakkaat ovat saaneet kutsun profilointihaastatteluun työ- ja elinkeinotoimistolta ja haastatteliijoilla onkin tiedossa haastateltavasta vain nimi. Profilointihaastattelu suoritetaan haastateltavan kirjallisella suostumuksella, jossa hän antaa luvan haastatteluun ja kirjallisen yhteenvedon ja jatkosuosituksen lähettämiseen TE-toimistoon. Profilointihaastattelussa pyritään saamaan kokonaiskuva asiakkaan elämäntilanteesta ja kartoittamaan mahdollisia työllistymisen tai kouluttautumisen esteitä. Asiakkaalle tuodaan haastattelun aikana esille erilaisia vaihtoehtoja, joilla hän voisi pienentää edellä mainittuja mahdollisia esteitä tai missä hän voisi saada tukea tai ohjausta joko työ- tai koulutussuunnitelmien eteenpäin viemiseksi tai muun ratkaisun löytämiseksi. (Profiloitu osaajaksi -hanke 2009b, 1.) Profilointihaastattelun jälkeen asiakas saa täytettäväkseen tyytyväisyyskyselylomakkeen koskien haastattelua. Noin kahden kuukauden kuluttua profilointihaastattelusta kerätään seurantatieto siitä, miten haastattelussa tehty jatkosuositus on toteutunut. (Profiloitu osaajaksi -hanke 2010a, 4,10.)

Hankkeeseen jääneiden asiakkaiden työnhaku uusitaan profilointihaastatteluhetkellä puoleksi vuodeksi. Kouluttautumista suunnittelevat asiakkaat ohjautuvat suoraan koulutussuunnittelijan asiakkaiksi ja muut asiakkaat aloittavat työs-kentelyn yksilövalmentajan kanssa. Ensimmäisellä tapaamisella asiakas täyttää hankkeen asiakirjat, joita ovat henkilökortti, suostumuslomake sekä palvelusopimus. Suostumuslomakkeella määritellään ne tahot, joihin hankkeen yhteys-henkilö voi tarpeen vaatiessa olla yhteydessä asiakkaan puolesta. Palvelusopi-

muksessa määritellään ne elementit, joihin Profiloitu osaajaksi –hankkeen työntekijät ovat sitoutuneet, sekä mitä hankkeen toimintaan osallistuminen edellyttää asiakkaalta. Yhteistyön alussa kartoitetaan myös asiakkaan tietoja ja taitoja sekä tuen tarvetta. Tuen tarve on yksilöllinen ja asiakkaan niin halutessa häntä tuetaan kokonaisvaltaisesti esim. terveyteen, päihteisiin tai velkoihin liittyvissä asioissa. Työnhaun asiakirjat tehdään kaikkien asiakkaiden kanssa kuntoon ensitapaamisilla, sillä ne toimivat työvälineenä myös hankkeen työntekijöille. (Profiloitu osaajaksi -hanke 2010a, 4.)

Ne asiakkaat, joiden tavoitteena on työllistyminen, tapaavat yksilövalmentajan lisäksi myös työnetsijän ja yhdessä lähdetään viemään eteenpäin työllistymisen suunnitelmaa (Profiloitu osaajaksi -hanke 2010a, 10). Työnetsijä etsii niin sanottuja piilotyöpaikkoja, avoimista työpaikoista kun vain noin kolmannes on auki työvoimatoimistossa (Mannila & Forsander & Hummasti & Vehviläinen 2002, 47). Työnetsijä toimii tukena myös yrittäjälle antaen tietoa erilaisista tukimahdollisuuksista ja auttaen hakemuspapereiden teossa (Profiloitu osaajaksi -hanke 2010a, 4).

2.3 Hankkeen tavoitteet

Hankkeen tavoitteena on selkeyttää 1000 Joensuulaisen pitkäaikaistyöttömän palveluntarvetta. Aiempien profiloitukokeilujen perusteella tavoitteeksi asetettiin, että profiloituista 300 jää hankkeen asiakkaiksi, jonka kautta he ohjautuvat työllistymisen polulle joko suoraan tai koulutuksen kautta. Loput 700 ohjautuvat palvelutarpeidensa mukaisesti sosiaali- ja terveyssektorille sekä työhallinnon palvelujen piiriin. (Honkalampi-säätiö 2008, 10-11.)

Koulutusosion tavoitteena on kehittää pitkäaikaistyöttömille soveltuvia koulutusmuotoja ja näin innostaa heitä kouluttautumaan. Tavoitteeksi on asetettu että hankkeen aikana yhteensä 35 asiakasta osallistuu ohjaavaan koulutukseen tavoitteenaan tutustua johonkin mielenkiintoiseen alaan ja 74 asiakasta pääsisi yksittäisen koulutuspaikan kautta ammattiin valmistavaan koulutukseen tai osatutkinnon suorittamiseen. (Honkalampi-säätiö 2009, 7.)

Hankkeen tavoitteena on saada aikaan 60 uutta työpaikkaa (Profiloidu osaajaksi -hanke 2009a, 7). Uudeksi työpaikaksi lasketaan työpaikka, jonka syntymiseen hankkeen vaikutus on ollut niin suuri, että ilman hanketta työpaikkaa ei olisi syntynyt olleenkaan tai ei läheskään samassa aikataulussa (Eura 2007). Hankkeen tavoitteena on myös työnetsijäkeskuksen perustaminen ja kehittäminen. Tämän tavoitteena on saada sijoitettua pitkäaikaistyöttömiä uusiin niin sanottuihin piilotyöpaikkoihin joko suoraan tai täydentävän koulutuksen kautta. (Honkalampi-säätiö 2008, 10-11.)

2.4 Hankkeen tulokset

Tavoitteeksi asetettu 1000 profilointihaastattelua saavutettiin syyskuussa 2010. Alun perin tavoitteena oli saavuttaa 1000 profiloidun määrä jo maaliskuussa, mutta lukuisat poisjäännit ovat venyttäneet profilointiaikataulua. Kutsun saaneista 34 prosenttia on jättänyt tulematta haastatteluun ja tämän lisäksi haastatteluun tulleista 36 henkilöä ei ole antanut suostumusta haastattelun tekoon ja 12 henkilöä ei ole kuulunut kohderyhmään, joten heidän kohdallaan haastattelua ei ole tehty. TE -toimiston kutsujen lisäksi on haastateltu 115 yhdistyksissä ja järjestöissä korkeimmalla korotetulla palkkatuella työskentelevää tai muussa toimenpiteessä olevaa henkilöä sekä 4 sosiaalitoimen asiakasta. Hankkeeseen on jäänyt asiakkaita yhteensä 309 kpl, joten näiltä osin tavoite saavutettiin. (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010b, 1,3.)

Profilointihaastattelun jälkeen täytettävään tyytyväisyyskyselyyn on määritelty neljään kohtaan tavoitetaso. Vuoden 2010 kesäkuun loppuun asti kerätystä palautteesta on 90 prosentin tavoitetasoon päästy kohdissa ”Palvelutarvekartoituksessa tulon kuulluksi” ja ”Palvelutarvekartoitukseen varattu aika oli riittävä”. 78 prosentin tavoitetaso saavutettiin kohdassa, jossa kysyttiin tuliko jatkosuunnitelmasta oman näköinen. Sama tavoitetaso oli myös määritelty kohdalle ”Palvelutarvekartoitus selkeytti tilannettani”, mutta siinä jäätiin hieman alle tavoitetason (77,4 %). Tyytyväisyyskyselyn perusteella suurin osa haastatelluista piti profilointia positiivisena asiana. (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010a, 4.)

Alla olevat taulukot (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010b, 1-2) kuvaavat profiloitujen asiakkaiden ensisijaisen työllistymisen esteen sekä palveluntarpeen. Asiakkaiden ammatillisen koulutuksen puute, vanhentunut koulutus tai koulutus alalle, jolla ei ole työtä, muodostavat vahvimman työllistymisen esteen. Palveluntarvetta tarkasteltaessa voidaan tehdä havainto, että 29 prosenttia haastatelluista haluaa palata perustyönvälitykseen, siitä huolimatta että muitakin vaihtoehtoja on tarjottu.

Taulukko 1 Työllistymisen esteet

Työllistymisen esteet		
Ei ammatillista koulutusta	178	17,80 %
Kouluttautunut alalle, jolla ei ole töitä	89	8,90 %
Koulutus vanhentunut	171	17,10 %
Vähäinen työkokemus	139	13,90 %
Ei ole löytynyt työtä	97	9,70 %
Terveydellinen rajoite	157	15,70 %
Työllistymistä haittaavat velat	33	3,30 %
Elämäntilanne vaikeuttaa	34	3,40 %
Päihteet	39	3,90 %
Maahanmuuttaja, puutteellinen kielitaito	53	5,30 %
Muu vähemmistö	1	0,10 %
Ei ole tarjottu oikeita palveluita	9	0,90 %
Profiloituja yhteensä	1000	100,00 %

Taulukko 2 Palveluntarve

Palveluntarve		
Jää projektiin	249	24,90 %
Ohjattu toiseen projektiin	30	3,00 %
Otetaan yhteyttä	102	10,20 %
Työvoiman palvelukeskus	64	6,40 %
Perusterveydenhuolto	5	0,50 %
Sosiaalipalvelut	15	1,50 %
Kuntouttava työtoiminta	49	4,90 %
Omaehtoinen koulutus	5	0,50 %
AmmatINVALinnan ohjaus	12	1,20 %
Perustyönvälitys	292	29,20 %
Työvoimapolitiittinen koulutus	44	4,40 %
Kielikurssi	11	1,10 %
Työelämävalmennus	12	1,20 %
Työvalmentajapalvelu	19	1,90 %
Työhönvalmennuspalvelu	10	1,00 %
Työkokeilu	3	0,30 %
Työkokeilu työlinikalla	10	1,00 %
Terveystilan selvittely	60	6,00 %
Eläke-edellytysten selvittely	8	0,80 %
Profiloituja yhteensä	1000	100,00 %

Vaikka työllistymisen esteet ja palveluntarve ovat haastattelijoiden päätelmiä asiakkaan kertomasta, niin voidaan todeta, että ne ovat hyvin samanlaisia kuin vuonna 2005 julkaistussa työpoliittisessa tutkimuksessa, missä yhtenä osiona on tutkittu työllistymistä haittaavia seikkoja. Tämän tutkimuksen mukaan 30,1 prosenttia vastanneista piti tärkeimpänä työnsaantia vaikeuttavana tekijänä sitä, että työtä ei vain ole. Puutteellinen, väärän alan tai vanhentunut koulutus yhteenlaskettuna tuloksena tulee toisena 12,9 prosentilla ja kolmanneksi kipuaa yhteenlasketulla tuloksella puutteellinen tai väärän alan työkokemus. (Aho, Virjo, Tyni & Koponen 2005, 49.)

Kiinnostavaa edellä mainitun tutkimuksen mukaan on se, että runsas kolmannes niistä, jotka katsovat koulutuksen puutteellisuuden haittaavan työllistymistään, eivät kuitenkaan ole halukkaita kouluttautumaan (mt., 65). Myös hankkeessa on tiedostettu kouluttautumiseen liittyvät ongelmat. Asiakkaille on pyritty kertomaan erilaisista koulutusvaihtoehdoista, tuettu ja kannustettu ja pyritty löytämään taloudellisesti kannattavia vaihtoehtoja. Vuoden 2010 alusta voimaan tullut lakimuutos omaehtoisesta opiskelusta työttömyysturvalla on helpottanut työttömien taloudellisia edellytyksiä lähteä opiskelemaan, vaikka toisaalta se on myös vaikeuttanut yksittäisten koulutuspaikkojen saamista. (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010a, 5.)

Hankkeen asiakkaille on suunniteltu ja hankittu yhdessä Hakijasta tekijäksi ESR-hankkeen kanssa catering alan osa- tai perustutkinto, kaksi työelämän atk- ja työnhakukoulutusta, taloushallinnon osaajaksi koulutus, jakeluautonkuljettajan valmentava- ja ammattipätevyys koulutus, henkilökohtainen apu sekä oppisopimuksella ammatti -oppisopimukseen valmentava koulutus (mt.). Ohjaaviin koulutuksiin on osallistunut yhteensä 82 hankkeen asiakasta. Ammattiin valmistavan koulutuksen on syyskuun 2010 loppuun mennessä aloittanut 55 asiakasta, joista kaksi on oppisopimuskoulutusta. Näiden lisäksi on suoritettu 26 ammattipätevyyskoulutusta, mm. hygieniapassi, tieturvakortti ja tulityökortti. (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010d, 1-5.)

Talouden taantuma on aiheuttanut huomattavia haasteita hankkeen työnetsintään. Yritykset ovat olleet varovaisia arvioidessaan työllistämismahdollisuuksiin, mutta toisaalta ollaan oltu kiinnostuneita hankkeen tarjoamiin vaihtoehtoihin. Yhteydenottoja eri yhdistyksiin ja yrityksiin on ollut kesäkuun loppuun 2010 mennessä yhteensä 287 kpl. Puhelinsoittojen tai vierailujen aikana on välitetty tietoa yrittäjille mm. tukimahdollisuuksista. (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010a, 9.) Yhteydet yrityksiin ja yhdistyksiin ovat tuottaneet tulosta, sillä syyskuun 2010 loppuun mennessä hankkeen myötävaikutuksella on syntynyt tavoitteeksi asetetut 60 uutta työpaikkaa. Kun tähän lasketaan mukaan 78 muuta työpaikkaa, joihin hankkeen asiakkaat ovat työllistyneet, tulosta voidaan pitää erittäin hyvänä. (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010c, 1-5.)

Työnetsijäkeskuksen sijaan hankkeessa on jalostettu toimintamalli työpankista. Profiloineissa on tullut esille, että noin 30 prosenttia haastatelluista haluaa palata perustyöväilytykseen odottamaan työn löytymistä. Tämä on antanut ajatuksen kehittää työpankkia, jonka tavoitteena on pienentää tätä passiivisesti työtä odottavien ihmisten lukumäärää tarjoamalla heille työsuhteen. Työsuhteen aikana on mahdollista parantaa osaamistaan lyhyiden koulutusmoduulien avulla, hoitaa fyysistä kuntoaan sekä tehdä työtä. Työpankin tavoitteena on edelleen sijoittaa työntekijät yrityksiin ja tätä kautta löytää pidempiaikaisia työsuhteita. Työpankista on jätetty hankerahoitushakemus ja jos rahoitus varmistuu niin toiminta alkaa vuoden 2011 alussa. (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010a, 12-13.)

3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Työmarkkinoilta syrjäytyminen

Työelämän rakennemuutos kohti tietoyhteiskuntaa on maksanut teollisuus- ja palvelualojen työpaikkojen menettämisen ja sitä kautta työelämästä syrjäytymistä. Tietotekniikkapainotteinen työelämä vaatii uudenlaista osaamista, rakennemuutos jatkuvaa kouluttautumista ja ammatillista liikkuvuutta, mihin kaikki eivät pysty. Erityisesti tämä koskettaa keskimääräistä iäkkäämpää väestöä sekä vä-

hän koulutettuja. Ollaan tilanteessa, jossa vähän koulutetusta työvoimasta on ylitarjontaa ja he eivät pysty suuren koulutuskuilun takia siirtymään uusien kasvualojen tehtäviin. (Raunio 2006, 75-76.)

Kun yksilö tai ryhmä ei pysty osallistumaan sellaisiin toimintoihin, joihin heidän yhteiskunnassa vallitsevien normien ja arvojen mukaan odotetaan osallistuvan, voidaan puhua syrjäytymisestä. Suomalaisessa yhteiskunnassa syrjäytymisen käsite sopii erityisen hyvin kuvaamaan työmarkkinoilta syrjäytymistä, sillä yhteiskunnassamme korostuu työn keskeisyys. (Tuomala 1998, 1-2.) Pitkäaikaistyöttömyys ja jo aiemmin edellä mainitut vajeet koulutuksen alueilla ovat keskeisiä syrjäytymiselle altistavia tekijöitä. Muita tekijöitä ovat mm. asunnottomuus, alkoholismi, mielenterveyshäiriöt ja rikollisuus. On huomioitavaa että harvoin syrjäytyminen on seurausta yhdestä tekijästä, vaan kyse on monen tekijän summasta. (Hietaniemi 2001, 9.)

Pitkäaikaistyöttömyys juurtui suomalaiseen yhteiskuntaan Suomen elinkeinoelämän rakennemuutoksen myötä 1990-luvulla, jolloin syrjäytyneiden määrä kasvoi nopeasti (Tuomala 1998, 1). Pitkäaikaistyöttömillä tarkoitetaan henkilöitä, joiden työttömyys on kestänyt yli 12 kuukautta (Vuorela 2008, 42) ja pitkäaikaistyöttömien katsotaan syrjäytyneen työmarkkinoilta, kun he ovat hakeneet töitä yli kaksi vuotta (Tuomala 1998, 2).

Karjalainen & Lahti (2001, 57-58) jakavat pitkäaikaistyöttömät kolmeen ryhmään sen perusteella millaisin toimenpitein heidän tilanteelleen löydetään ratkaisuja. ”Olosuhdetyöttömien” pitkittynyt työttömyys johtuu olosuhteista ja he työllistyvät melko pienin tukitoimin, joita olisi esimerkiksi tuki omille suunnitelmille, ammatillisia valmiuksia täydentävä kurssi tai työnhakukurssi. ”Pitkittyneillä työttömillä” on kasaantuneita pulmia kuten esim. ikä, ammattitaidon puute, sekä mahdollisesti myös mielenterveys- ja päihdeongelmat. Tämän ryhmän paluu työelämään vaatii intensiivisen tuen, ammatillisen koulutuksen ja usein myös kuntoutuksen. ”Vaikeimmin työllistyvien” työttömyys on jatkunut jo 5-10 vuotta ja elämässä on tapahtunut paljon menetyksiä (esim. avioero, sairaudet), joiden takia päihde- ja mielenterveysongelmat ovat voineet syventyä ja työkyvyttömyys on hyvin lähellä

lä tai jo tosiasia. Heidän kohdallaan työllistämistä ensisijaisempi tehtävä on järjestää toimeentulon takaava sosiaaliturva ja tukea arkielämässä selviytymistä. Työelämästä syrjäytymistä tarkasteltaessa täytyy kuitenkin myös muistaa että kaikki työttömät eivät hae työtä aktiivisesti. Tähän ryhmään kuuluvat toisaalta vaikeimmin työelämästä ja yhteiskunnasta syrjäytyneet ihmiset ja toisaalta esim. opiskelijat ja kotirouvat, joita ei voida pitää sosiaalisesti syrjäytyneinä. On esitetty myös väitteitä, joiden mukaan esimerkiksi ansiosidonnainen työttömyysturva pienentäisi motivaatiota hakea työtä. (Tuomala 1998, 2.)

Profilointihaastatteluissa ovat olleet edustettuina kaikki edellä kuvatut pitkäaikaistyöttömyyden ryhmät, mutta hankkeen asiakkaat tulevat pääosin kahdesta ensimmäisestä ryhmästä eli olosuhdetyöttömistä ja pitkittyneistä työttömistä. Mukana on myös asiakkaita, jotka eivät ole hakeneet töitä aktiivisesti, mutta ovat haastattelutilanteessa tarttuneet tarjottuun tukeen ja lähteneet miettimään elämäänsä uudelleen. Mielestäni on ollut nähtävissä myös se, että henkilö on jäänyt ansiosidonnaisen työttömyysturvan turvin ”vapaalle” ja sen loputtua havahdunut tilanteeseen, että työtä ei niin helposti löydykään.

3.2 Yksilövalmennus

Yksilövalmennus on yksilön kokonaisvaltaista toimintakyvyn ja arjen hallinnan tukemista, jossa pyritään lisäämään asiakkaan taitoja ja tietoja. Se tarkoittaa asioiden selvittelyä, keskustelua, välittämistä, tuen antamista ja asiakkaan tilanteen arvioimista ja seuranta. Yksilövalmennus on moniammatillista työtä, sillä siinä ollaan yhteistyössä eri toimijoiden kesken, mm. sosiaali-, terveys-, koulutus- ja työllisyysasiantuntijoiden kanssa. Yksilövalmentaja toimii linkkinä edellä mainittujen tahojen kesken ja näin olennainen asia asiakkaan tilanteesta välittyy sitä tarvitseville tahoille. (Pekkala 2004, 30-31.)

Myös Profiloitu osaajaksi -hankkeen yksilövalmennustyössä korostuu kaikki edellä mainitut seikat. Pitkään jatkunut työttömyys heijastuu epävarmuutena omasta osaamisesta ja taidoista ja tavoitteena onkin että asiakas saisi realistisen kuvan nykypäivän työn vaatimuksista suhteessa omiin tietoihin ja taitoihin.

Tarvittaessa kannustetaan hankkimaan lisäoppia koulutuksella tai työelämävalmennuksella tai vaihtamaan kokonaan toiselle alalle. Joidenkin kohdalla työttömyys on jatkunut niin pitkään että on opittu elämään taloudellisesti niukasti, jolloin vaaditaan asennemuutosta, että työ tai koulutus nähtäisiin kannattavana. (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010a, 4.)

Työskentelyote on moniammatillinen ja yhteistyötahoja onkin monia, mm. Joensuuun seudun TE-toimisto, työvoiman palvelukeskus, sosiaalitoimisto, järjestöt, muut hankkeet, eri koulutusorganisaatiot ja yritykset (Profiloidu osaajaksi -hanke 2009b, 5). Lisäksi yhteydenottoja on tehty mm. A-klinikalle, mielenterveyskeskukseen ja velkaneuvontaan, sillä asiakkaan elämäntilannetta tuetaan kokonaisuutena ja apua haetaan asiakkaan niin halutessa (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010a, 4).

3.3 Voimaantuminen

Haluan tutkimuksessani etsiä haastateltavista myös merkkejä voimaantumisesta. Tutkiessani kirjallisuutta huomasin, että voimaantumiselle ei ole yhtä yksiselitteistä määritelmää, vaan se kuvataan enemmänkin prosessina. Voimaantumisprosessi lähtee jokaisesta itsestään, eikä siihen voi kukaan pakottaa. Voimaantumista voidaan kuitenkin tukea ja siihen vaikuttavat toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Voimaantuminen perustuu vuorovaikutukseen. (Hongisto 2005, 27.)

Profiloidu osaajaksi -hankkeessa voimaantumisprosessin etenemistä tuetaan hyvin samanlaisilla asioilla, jotka löytyvät myös Stakesin (1998) E.C.HO ja STEPS-projektien loppuraportista, jossa kuvataan voimaantumisen prosessi. Prosessissa ihminen saa tietoa, resursseja ja valtaa tehdä päätöksiä, mutta samalla myös vaihtoehtoja joista tehdä valintoja. Ihminen tuntee, että sillä mitä tekee, on merkitystä. Prosessin aikana ihminen oppii ajattelemaan asioista uudella tavalla ja saa aikaan muutoksen omassa elämässään, ikään kuin astuu ulos elämään!

Voimaantumisen näky Takasen (2005, 49) mukaan yksilötasolla mm.

- vastuunottona omasta kehityksestä
- haluna ja kykynä toimia tavalla, jonka kokee oikeaksi
- omien mahdollisuuksien luomisena
- omasta hyvinvoinnista ja jaksamisesta huolehtimisena
- osallistumisena tietoiseen muutokseen
- kykynä asettaa päämääriä ja toimia niiden suuntaisesti
- elämän ja työn merkityksellisyyden tunteena
- uskona tulevaisuuteen, joka rakentuu tiedolle omista kyvyistä ja mahdollisuudesta vaikuttaa tulevaisuuteen

Voimaantumisen merkkejä ovat mm. hyvän olon tunne, työn ilo, innostus, motivoituneisuus, energisyys, tulosten syntyminen, rohkeus kyseenalaistaa, pelkojen esiinnousu ja kohtaaminen, hämmennys, vapauden tunne, tunne vaikutusmahdollisuuksista, uuden luomisen halu, vastuunotto itsestä ja kokonaisuudesta sekä sisäisen voiman tunne (Takanen 2005, 49-50). Mielestäni Takasen (2005, 25) ajatus siitä, että voimaantuminen on ”itsensä löytämisen matka”, kuvastaa sitä, mihin Profiloitu osaajaksi –hankkeen toiminnalla pyritään.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Suomessa on 1990-luvun puolenvälin jälkeen käynnistynyt lukuisia Euroopan sosiaalirahaston tukemia työllisyshankkeita. Hankkeet ovat toimintaympäristöltään uudenlaisia foorumeita vaikeasti työllistyvän ja eri syistä syrjäytymisvaarassa olevan asiakaskunnan palvelutarpeiden kehittämistyössä. (Hietaniemi 2001, 123; Lindh 1999, 13.) Hyviä käytäntöjä tuottaneita projekteja esitellään esim. Eila Hietaniemen kirjassa ”Asiakas verkoston keskipisteenä: Hyviä käytäntöjä syrjäytymisen ja syrjinnän ehkäisemisen ESR-hankkeissa”. Myös Joensuu seudulla toimii useita työttömille kohdistettuja projekteja, joista voisi mainita esimerkiksi Polkuja yrityksiin -projekti II ja Hakijasta tekijäksi -hanke, joista jälkimmäinen saa ESR- rahoitusta.

Polkuja yrityksiin II -projektin kohderyhmänä ovat työttömät, joilla on oikeus korkeimpaan korotettuun palkkatukeen tavoitteena edistää yritysten palkkatukityöllistämistä ja auttaa palkkatukeen liittyvissä käytännön kysymyksissä sekä tukee työnhakijoita työetsinnässä (Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry 2010). Hakijasta tekijäksi -hanke on Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymän Aikuisopiston hallinnoima hanke, jonka kohderyhmänä ovat työttömät työnhakijat ja toistaiseksi lomautetut. Tavoitteena on kartoittaa työpaikkojen vaatimuksia ja ohjata hankkeen asiakkaat työelämässä todetun tarpeen mukaiseen koulutukseen tai suoraan työpaikkaan sekä toimia tiedonvälittäjänä työpaikkojen suuntaan koulutusmahdollisuuksiin, työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin ja tukiin liittyvissä asioissa. (Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymä 2010.)

Omassa tutkimuksessani haluan keskittyä asiakkaiden kokemukseen, siihen miten he ovat kokeneet hankkeen asiakkuuden, mitä merkitystä hankkeen asiakkuudella ja yksilövalmentajan tuella on ollut heidän elämäänsä. Mielestäni hankkeet ovat kaikki ”tekijänsä” näköisiä, eikä asiakkaiden kokemuksia voida kovin laajasti yleistää. Haluan tutkimuksessani selvittää yksilövalmennuksen tuen merkitystä, koska toivon että Honkalampi-säätiö voi tämän kokemuksen perusteella kehittää yksilövalmennusta paremmin asiakkaita palvelevaksi. Esimerkiksi Työpankki-hankkeessa, jonka toivotaan toteutuvan ensi vuonna, on tarkoitus käyttää yksilövalmennusta. Etsin myös merkkejä voimaantumisen aiemmin tässä työssä käsiteltyjen voimaantumisen merkkien näkökulmasta.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miten Profiloidu osaajaksi -hankkeen asiakkaat ovat kokeneet hankkeen asiakkuuden?
2. Mitä merkitystä yksilövalmentajan tuella on ollut Profiloidu osaajaksi -hankkeen asiakkaille?

4.1 Tutkimusmenetelmä

Hirsjärven & Hurmeen (1995, 7) sanat ”*Se mikä ihmisessä on inhimillistä, on myös vaikeimmin mitattavissa*” johdattivat minut tutkimustyössäni laadullisen tutkimuksen pariin. Aineistonhankinnan tapaa miettiessäni päädyin haastatteluihin, koska ajattelin, että ihmisten on helpompi kuvata hankkeen merkitys kertomalla siitä omin sanoin. Eskola ja Suorantakin (2005, 85) kuvaa haastattelua tavaksi selvittää mitä jollakulla on mielessään.

Haastattelutyypit voidaan jakaa neljään eri tyyppiin sen mukaan, miten kiinteä kysymysten muotoilu on ja miten paljon haastattelija jäsentää haastattelutilannetta. *Strukturoitua haastattelua* voidaan kutsua myös lomakehaastatteluksi, sillä se vastaa kyselylomakkeen täyttämistä ohjatusti. Kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille sama ja vastausvaihtoehdot ovat valmiina. *Puolistrukturoidussa haastattelussa* kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymyksiin jokainen haastateltava voi vastata omin sanoin. *Teemahaastattelussa* teema-alueet on määritelty etukäteen ja haastattelija varmistaa tukilistan avulla että kaikki aiheet tulevat käsitellyiksi. *Avoimessa haastattelussa* haastattelija ja haastateltava keskustelevat tietystä aiheesta, mutta välttämättä ei käydä läpi kaikkia teema-alueita. (Eskola & Suoranta 2005, 86.)

Mietin pitkään käytäntö tutkimuksessani puolistrukturoitua haastattelua vai teemahaastattelua. Aluksi puolistrukturoitu haastattelumuoto tuntui sopivan minulle paremmin, kun ajattelin, että aihe pysyy näin paremmin kasassa. Päädyin kuitenkin teemahaastattelun käyttämiseen, koska tulin pohdinnoissani siihen tulokseen, että sillä saa luontevammin keskustelua aikaiseksi ja haastateltava tuo näin enemmän esille omia mielipiteitään. Teemahaastattelu keskustelunomaisena tiedonkeruujärjestelmänä on osoittautunut menetelmäksi, joka sallii haastateltavien luontevan ja vapaan reagoinnin (Hirsjärvi & Hurme 195, 8).

4.2 Kohderyhmä ja aineiston keruu

Keräsin aineiston haastatteleamalla kuutta hankkeessa mukana olevaa asiakasta. Kriteerinä oli löytää haastateltaviksi kaksi sellaista asiakasta, jotka olivat työllistyneet, kaksi sellaista jotka olivat lähteneet kouluttautumaan ja kaksi sellaista asiakasta, joille ei haastattelupäivään mennessä ollut tapahtunut työllistymistä tai kouluttautumista. Näiden kriteerien pohjalta valinnan haastateltavista tekivät hankkeen muut yksilövalmennusta tekevät työntekijät. He valitsivat haastateltavat omista asiakkaistaan, joten haastateltaviksi valikoituivat minulle tuntemattomat henkilöt. Haastateltaviksi valikoitui kolme naista ja kolme miestä. Kun viisi haastateltavaa oli jo antanut suostumuksensa, havahduin pyytämään, että viimeinen haastateltava olisi mies. Näin päästäisiin lähemmäksi sitä suhdetta, joka on asiakkaiden jakautumisessa hankkeessa. Hankkeen asiakkaista 60 prosenttia on miehiä (Profiloidu osaajaksi -hanke 2010b, 3).

Yksilövalmentajat soittivat asiakkailleen ja kysyivät halukkuutta haastatteluun. Soiton jälkeen lähetin kutsukirjeen (liite1), jossa selvitin vielä haastattelun tarkoituksen ja kertosin ajan ja paikan. Tässä yhteydessä toin myös esille, että haastattelut nauhoitetaan. Haastattelut pidettiin 30.9.2010 ja 1.10.2010 Rantakadulla KuntoKaskin tiloissa. Päädyin pitämään haastattelut siellä, koska hankkeen toimitilat olivat siirtyneet vähän aiemmin Salpakadulle Torikadun sisätila-ongelmien vuoksi ja katsoin, että Rantakadun toimistotila on rauhallisempi paikka pitää haastattelut. Kaikki haastateltavat saapuivat paikalle, jolloin kävin heidän kanssaan vielä läpi haastattelun tarkoituksen ja he kirjoittivat kirjallisen suostumuksen haastatteluun ja siihen, että se voidaan nauhoittaa (liite 2). Eskola & Suoranta (2005) tuovat esille, että kaikille tutkittaville tulee antaa riittävä informaatio tutkimuksen luonteesta ja tavoitteista. Mielestäni tämä toteutui tutkimuksessani.

Tutkimustuloksia julkistettaessa tulee huolehtia luottamuksellisuuden säilyttämisestä lisäksi anonymiteettisuojasta, joka tarkoittaa sitä, että tutkittavien henkilöllisyys ei paljastu (Eskola & Suoranta 2005). Mainitsin jo kutsukirjeessä nimettömyyden, muitta toin sen vielä esille haastattelutilanteessa ennen haastattelun alkamista. Tällöin kerroin haastateltaville, että hankkeessa on 309 asiakasta

(Profiloidu osaajaksi -hanke 2010b, 3) ja heistä vain kuusi haastatellaan. Kerroin myös että he voivat haastattelutilanteessa käyttää nimiä, mutta tulen esimerkiksi yksilövalmentajien nimet vaihtamaan tekstissä sanaksi yksilövalmentaja. Anonymiteetti oli hyvin vahvasti mielessäni tutkimusta tehdessäni ja pohdin paljon sitä, että haastateltavat eivät tule mistään asiasta tunnistettaviksi. Toin myös selvästi esille sen, että tuhoan haastattelumateriaalin heti sen jälkeen, kun tutkimukseni on valmis.

4.3 Aineiston analysointi

Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä ja tätä kautta tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta (Eskola & Suoranta 2005, 137). Teemahaastatteluaineiston analysoimisessa teemoittelu on luonteva analysointitapa, jota myös itse käytin työssäni. Teemoittelussa etsitään tekstimassasta aineistoja yhdistäviä keskeisiä aiheita, jotka voivat olla teemahaastattelurungon mukaisia. Joskus aineistosta löytyy myös uusia teemoja, joten litteroituja tekstejä tulisi tarkastella ennakkoluulottomasti. Käytännössä aineisto järjestellään teemojen mukaan niin, että kunkin teeman alle kootaan kustakin haastattelusta ne kohdat, joissa niistä puhutaan. Tämä voi tapahtua käsin leikkaamalla tulostetusta aineistosta teemaan liittyvät kohdat ja järjestelemällä ne omaksi kokonaisuudeksi tai tekemällä sama työ tekstinkäsittelyn ”leikkaa-liimaa” -toiminnolla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2010.)

Teemoitellessani haastatteluja käytin hyväkseni teemahaastattelurunkoa, jonka pääteemoina tutkimuskysymysten kannalta olivat hankkeen asiakkuus ja yksilövalmentajan tuen merkitys. Haastatteluja analysoidessa huomasin, että kokemukset hankkeesta ja yksilövalmentajasta kulkevat monesti käsi kädessä, sillä yksilövalmentaja edustaa asiakkaalleen hanketta ja kokemukset kulminoituvat yksilövalmentajan kanssa tehtyyn työhön. Tästä syystä kokemuksia hankkeesta käsittelin hankkeen toimintamallin kautta, koska se nousi vahvasti esille kaikissa haastatteluissa. Toteutin aineiston järjestelyn perinteisellä ”leikkaa-liimaa käsin” -menetelmällä.

Kvalitatatiivisessa aineistossa käytetään hyvin usein sitaatteja. Käytin sitaatteja työssäni niin kuin Eskola & Suoranta (2005, 175) tuovat esille niiden käyttötapoja; perustelemaan tulkintaa, kuvaavana esimerkkinä, tai elävöittämään tekstiä. Olen käyttänyt sulkuja kohdissa, joissa olen lisännyt lainaukseen jonkin oleellisen sanan, josta haastateltava puhuu. Aineiston koko eli kuusi haastateltavaa oli mielestäni sopiva, mutta koin, että aineisto jäi laihaksi ajatellen tutkimuskysymyksiäni. Näin jälkeempäin ajatellen minun olisi pitänyt keskittyä teemahaastattelurungossani enemmän hankkeessa tapahtuneeseen, kun nyt liian ison osan haastattelua vei aika ennen hanketta.

4.4 Aineiston luotettavuus

Haastattelujen nauhoittaminen oli tärkeää aineiston luotettavuuden kannalta. Litteroin jokaisen haastattelun sanatarkasti pyrkien sillä välttämään väärinymmärryksiä ja virheitä. Nauhoituksissa oli jonkin verran taustakohinaa ja lisäksi välillä asiakkaan hiljaisesta puheesta en saanut litterointivaiheessa selvää. En kuitenkaan lähtenyt arvuuttelemaan näitä kohtia, vaan jätin ne kirjoittamalla maininnalla ”en saa selvää”. Katson kuitenkin että ylös kirjoittamatta jäi vain yksittäisiä sanoja, joilla ei ole kokonaisuuden kannalta merkitystä.

Ensimmäisessä nauhoituksessa sanelukoneen patterit olivat loppuneet antamatta mitään varoitusta ja loppuosa haastattelusta jäi nauhoittamatta. Tätä nauhoittamatta jäänyttä osuutta en ole käyttänyt työssäni, sillä en halunnut käyttää muistin varaista tietoa. Yhden haastateltavan kohdalla jouduin hyvin paljon kysymään tarkentavia kysymyksiä ja analysointivaiheessa jouduin tarkastelemaan että en ole johdatellut haastateltavaa. Tätä en kuitenkaan huomannut niissä kysymyksissä, jotka olivat tutkimukseni kannalta tärkeitä.

Toin analysointikappaleessa esille, että koin aineiston jäävän laihaksi ajatellen tutkimuskysymyksiäni. Olen nostanut työssäni esille myös muutamia yksittäisiä poimintoja, vaikka Eskola & Suoranta (2005, 215) tuovatkin esiin, että tulkintoja ei perusteta satunnaisiin poimintoihin aineistosta. Tuon nämä poiminnat kuitenkin

kin esille, koska ne ovat vahvasti työttömyyteen liittyviä ja saavat tukea muista tutkimuksista.

5 TYÖN TULOKSET

Seuraavassa esittelen tutkimustyöni tuloksia, jonka tarkoituksena oli saada selville asiakkaiden kokemuksia hankkeesta ja yksilövalmentajan tuen merkitystä sekä etsiä merkkejä voimaantumisesta. Haastattelin kuusi hankkeen asiakasta, joista kaksi oli työllistynyt, kaksi lähtenyt kouluttautumaan ja kaksi, joille ei ollut tapahtunut työllistymistä tai kouluttautumista. Huomioitavaa on, että vastauksia ei pysty mitenkään luokittelemaan sen perusteella, mitä asiakkaille on tapahtunut hankkeen aikana. Olisi voinut olettaa, että esimerkiksi ilman työ- tai koulutuspaiikkaa jääneet asiakkaat olisivat erottuneet selvästi vastauksillaan, mutta näin ei kuitenkaan tämän tutkimuksen mukaan käynyt.

Kokemukset työttömyydestä ja asiakkaiden odotukset ja toiveet hankkeen asiakkuudesta kuvaavat lähtötilannetta. Aiemmin käyttämäni Karjalaisen & Lahden (2001) luokittelun mukaan sijoitan haastateltavat olosuhdetyöttömiksi tai pitkittyneiksi työttömiksi pääpainon ollessa pitkittyneissä työttömissä. Pitkäaikaistyöttömille suunnattuihin ESR-projekteihin valikoituu nimenomaan tästä ryhmästä eniten asiakkaita (Karjalainen & Lahti 2001, 58). Vajeet koulutuksen alueella ovat sekä hankkeessa että valtakunnallisesti nousseet esille yhdeksi suurimmaksi työllistymisen esteeksi. Haastatelluista viidellä ammatillinen koulutus oli hankittu 80-90-luvuilla, jolloin niitä tämän päivän työn vaatimuksiin nähden voidaan pitää vanhentuneina.

Haastattelussa kysyin, miten asiakkaat ovat kokeneet työttömyyden. Ylinampan (2005, 21) mukaan työttömyys rajoittaa aineellisia ja sosiaalisia voimavaroja, sekä työn kautta tulevaa arvostusta. Nämä asiat tuotiin hyvinkin selvästi esille haastatteluissa.

”Ei mulla ole tämmöstä yhteiskunnallista asemaa, eikä hirveesti oo minkäänlaista, ei oo omia asuntoja eikä tämmösiä pystynyt hankkimaan.”

”Ei viitti sukulaisten luona (käydä), ei ne oo mitää sanonu, mut ei viitti vieraillla”

Hankkeeseen tullessaan asiakkaiden toiveet ja odotukset olivat vahvasti työpainotteiset, sillä kolme asiakasta toivoi löytävänsä hankkeen kautta työtä. Muiden ajatukset eivät olleet vielä niin tarkkaan määriteltäviä, mutta niistä löytyi kuitenkin odotuksia löytää jotakin pidempiaikaista, päästä tutustumaan eri aloille tai että löytyisi keino, millä hyödyntää jo olemassa olevia taitoja.

”No ihan että se, että tätä kautta sais työpaikan.”

”Varmaan just sitä, et josko sitä nyt tulis jottain semmosta pysyvämpää ja just niitä niinku niit tavoitteita itelle, että tota ois et pääsis johonkin ja ois se niinku pitempiaikaanen.”

Viiden asiakkaan kohdalla hankkeeseen kohdistetut odotukset täyttyivät. Alussa epäselvät odotukset olivat selkiytyneet ja yhden kohdalla oli löydetty kokonaan uusi suunta. Yhden hankkeen asiakkaan odotukset eivät olleet vielä täyttyneet, mutta toivonkipinä asioiden järjestymisestä toivotulla tavalla eli. Merkittävää oli, että hankkeen asiakkuudella katsottiin olevan merkitystä työ- tai koulutuspaikan löytymisessä.

”Nimenomaan tämä (hankkeen asiakkuus) oli se varmaan ihan ratkaiseva miun kohalla et oon työllistynyt. Kyllä on tosi hyvä, joka pääsee tähän, tähän mukaan.”

”En mä ainakaan nyt ehkä ois (koulussa ilman hanketta).”

Haastatelluista kaksi oli sellaista, joille ei vielä ollut tapahtunut työllistymistä tai löytynyt koulutuspaikkaa. Toisen kohdalla hankkeen alussa olevat odotukset

harjoittelupaikkojen löytymisestä olivat täyttyneet ja sitä kautta hän koki että oli saanut lisäkokemusta ja itsevarmuutta. Muuta muutosta hän ei koe tilanteelleen tapahtuneen. Toiselle hankkeen asiakkuus oli merkinnyt oman olotilan helpotusta, kun omat asiat olivat edenneet.

”Kyl se on hieman silleen, et on helpottanut, että jotakin on menossa kumminkin, ettei oo ihan laakereillaan, pysähdyksissä.”

Edellä olevat asiakkaiden vastaukset kuvasivat osaltaan myös kokemuksia hankkeesta. Seuraavissa luvuissa tuon niitä esille enemmän hankkeen toimintamallin ja yksilövalmentajan tuen merkityksen kautta. Voimaantumisen tuon esille yhden haastateltavan kautta, jossa näin merkkejä voimaantumisesta.

5.1 Hankkeen toimintamalli

Hankkeen toimintamalli perustuu asiakkaan saamaan yksilölliseen tukeen jota mielestäni Karjalainen & Lahti (2001, 60) kuvaavat hyvin työntekijän ja asiakkaan väliseksi suhteeksi, jossa he ovat ”lähellä” toisiaan, tapaavat usein ja vi-rastokäytäntöjä epävirallisemmin.

Kokemukset yhteydenpidosta oli kaikkien haastateltavien mielestä hyvää. Yksilövalmentajat olivat löytäneet asiakkailleen sopivat tavat pitää yhteyttä. Asiakkaat ovat tässäkin suhteessa yksilöllisiä, se mikä ei sovi toiselle, sopii toiselle hyvin.

”Sähköpostia vähemmän, miusta se on ehkä parempikin, että sitä sähköpostia on vähemmän, koska se on kumminkin se vuorovaikutus parempi minusta.”

”Se oli mulle kaikkein helpoin se sähköposti.”

Asiakkaat osallistuivat hankkeen aikana yksilöllisen suunnitelmansa mukaisesti erilaisiin työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin, joita oli muun muassa työelämäval-

mennus, ohjaava koulutus ja palkkatukityö. Työvoimapoliittisilla toimenpiteillä on positiivinen vaikutus työllistymiseen kaikissa ikäryhmissä (Tuomala 1998, 65). Tuomala (1998, 65) toteaa myös, että työvoimapoliittisten toimenpiteiden vaikutus työllistymiseen riippuu sekä toimenpiteen tyypistä, että siitä, millaisia henkilöitä niihin valikoituu. Haastateltavien kohdalla voidaan todeta, että hankkeen aikana toteutettuihin toimenpiteisiin oltiin yhtä lukuun ottamatta tyytyväisiä. Tämä haastateltava koki työllistymisen järjestöpuolen tehtäviin lähinnä kiusanteoksi. Positiivisia yllätyksiäkin oli sattunut, kun yhden haastateltavan kohdalla ennakkoon negatiivinen suhtautuminen kääntyiikin toimenpiteen aikana hyväksi kokemukseksi.

”Se on pelkkää niinku vähän jalostettuu päivähoitoo, niinku minä en ymmärrä että minkä takia ihmiset pistetään tommoseen paikkaan.”

”Mä oon hirmu negatiivisesti vähän suhtautunut näihin kursseihin, et ei niistä niinku, jotkut käy vaan kursseja peräkkäin, eikä niistä mitään apua saa. Mutta et mie oon kyllä toista mieltä, hyvät kokemukset siitä jäi.”

Lukiessani litteroituja haastatteluja ja analysoidessani hankkeen toimintatapaa, minulle nousi esiin kysymys asiakkaiden sitoutuneisuudesta. Hyvän hankkeen ja palvelutoiminnan yleiseksi ominaisuudeksi on tavoitetietoisuuden, resurssien, verkostojen ja yksilöllisen asiakastyön lisäksi määritelty sitoutuminen, jonka kohdalla sekä asiakkaiden, että työntekijöiden sitoutuminen on koettu ongelmaksi (Mannila & Forsander & Hummasti & Vehviläinen 2002, 14).

Mielestäni yksi asia, joka kuva sitoutuneisuutta on molemminpuolinen yhteydenpito. Kolmen haastatellut vastauksista heijastui luonteva, molemminpuolinen yhteydenpito, kun loput haastatelluista olivat hyvin vähän tai eivät ollenkaan yhteydessä oma-aloitteisesti yksilövalmentajaan.

”Yksilövalmentaja on ottanu lähinnä minnuun (yhteyttä), et me ollaan sovittu tapaaminen.”

”Ootan mie, että yksilövalmentaja ottaa (yhteyttä), että turhaan mie sitä häirihtemmään.”

”Yksilövalmentaja nyt varsinkin on soitellu.”

5.2 Yksilövalmentajan tuen merkitys

Yksilövalmennus tarkoittaa asioiden selvittelyä, keskustelua, välittämistä, tuen antamista ja asiakkaan tilanteen arvioimista ja seuranta. Tutkimukseni mukaan kaikki hankkeen asiakkaat toivat jonkun tai useammankin edellä mainituista asioista esille. Kaikkien kohdalla yksilövalmentaja on selvitetty asioita ja on käyty keskusteluja, mutta merkittävimmäksi asiaksi nousi henkisen tuen saaminen, yhdessä tekeminen ja erilaisten vaihtoehtojen läpikäyminen. Oli saatu tueksi joku, jolta kysyä, joku joka vei asioita eteenpäin.

”Se et sai sitä niinku appuu ja tukemista ja just, että ja sitten neuvonjakin, kun tehtiin niitä yhdessä ja kun mietittiin niitä, kun hänkin tiesi miun historian silleen, kun käytiinhän ne alussa läpi ja sitten tota, et ties miusta ja tunti ja silleen. Siinä oli tosissaan se tuki ja turva, et ollut yksin siinä ja sai sit käydä niitä vaihtoehtoja läpi ja ei tarvinnut yksinään pähkäillä.”

”Yksilövalmentaja on hirmu hyvä niinku tuota laittamaan asioita eteenpäin”

”Se on ollu joku jolle on voinu sitten näistä asioista tai kysästä ja jotain tämmöstä, että onhan se nyt jonkunlaista, ehkä semmosta lähinnä henkistä tukea tai jotain sen tapasta.”

”Että käytiin tosiaan läpi että mitkä on ne mahdollisuudet työllistyä ja kaikki ne myös koulutusvaihtoehot ja hän niinku otti sen asian niinku silleen että siinä rupes tapahtumaan, todella niinku. Ilman sitä, niin vuoskausia tuolla vaan, eihän työvoimatoimistosta mitään

niinku tommosta apua saa, että ei sieltä ees tarjota mitään, että se omatoiminen hakeminen, kun ei sitten tiedä, että mistä kannattais silleen kysellä, et et yksilövalmentajan kans sitten mietittiin et mistä kannattais kysellä.

Profiloidu osaajaksi -hankkeen lähtökohdissa mainittiin, että palvelutarvekartoitusten avulla saadaan kuva siitä, miten itse palvelujärjestelmää tulisi uudistaa. Työvoimahallinnon tulisi varata resursseja ja välineitä ihmisten työllistymisen edistämiseksi, sillä 500 päivää on liian pitkä aika ilman aktiivitoimenpiteitä. Pitkän työttömyyden aikana totutaan tilanteeseen ja aktivoituminen on hankalaa. (Profiloidu osaajaksi –hanke 2010e.) Tutkimuksessani nämä asiat nousivat myös selvästi esille. Omatoiminen työn hakeminen koettiin hankalaksi pitkän työttömyyden jälkeen ja tuen saaminen työnetsintään koettiin tärkeäksi. Edellisen haastateltavan lisäksi asian nosti esille kaksi muutakin haastateltavaa.

”Ehtii sitten tollasia harjottelupaikkoja, on nihkee ite ehtimään tollasia harjottelupaikkoja.”

”Täällä niinku oikeesti etitään niitä työpaikkoja. Minä luulen, että monelta niinku meikäläiseltä iteltä niin loppuu se innostus siihen, että pitäis ruveta kiertämään paikasta toiseen.”

Erilaisten tutkimusten mukaan terveysongelmat ovat yhteydessä pitkittyneeseen työttömyyteen. Vielä ei tosin tiedetä sitä, johtaako työttömyys terveydentilan heikkenemiseen vai onko työttömyyden ja heikon terveyden taustalla yhteisiä taustatekijöitä. (Mannila ym.2002, 44.) Työpoliittisen tutkimuksen (Aho & Virjo & Tyni & Koponen 2005, 51) mukaan kahdeksan prosenttia työttömistä ilmoitti tärkeimmäksi työllistymistä haittaavaksi tekijäksi terveysongelmat. Voimme todeta aiemmin tässä työssä esitetyn ”työllistymisen esteet” -taulukon mukaisesti vastaavan luvun Profiloidu osaajaksi -hankkeen profilointihaastatteluissa olleen reilut 15 prosenttia.

Tutkimuksessani yksi haastatelluista asiakkaista toi esille, että hänen työllistymistään vaikeuttaa terveydelliset ongelmat. Hän koki yksilövalmentajan tuen

merkityksellisenä siinä suhteessa, että yksilövalmentajan kautta tieto terveydentilasta meni eteenpäin työvoimaneuvojille ja hänelle avautui mahdollisuus päästä sellaiseen toimenpiteeseen, joka antaa hänelle tulevaisuudessa paremmat mahdollisuudet työllistymiseen ottaen huomioon terveydelliset rajoitteet.

”On siitä puhuttu (terveydentilasta) ja sitten se on siitä sinne niille työvoimaneuvojillekin sitten, et mä en välttämättä niille ois kertonu, et mikä se mun terveys oikeesti on, et toisaalta se on ihan hyvä et ne (työvoimatoimistossa) kuitenkin tietää mun terveydentilan.”

Ahon ym. (2005, 52) mukaan kannustinongelmat, joihin kuuluu myös se, että rahat menevät velkojen maksuun, ilmoitti tärkeimmäksi työllistymisen esteeksi neljä prosenttia työttömistä, kun se hankkeen profilointihaastatteluissa käyneistä on ollut esteenä reilulla kolmella prosentilla. Profiloitu osaaajaksi -hankkeessa yksilövalmentajat tukevat hankkeessa henkilöitä keräämään velkaneuvontaa varten tarvittavat liitteet, tekevät yhdessä asiakkaan kanssa selvityksen velkaantumisesta sekä tilaavat tarvittaessa ajan velkaneuvontaan. Tutkimukseni yksi haastateltava toi esille, että on ollut tärkeää saada tukea velkojen selvittelyssä

Yhteistyötä yksilövalmentajan kanssa kuvattiin hyvin persoonakohtaisesti. Toimintatapakohtassa viittasinkin jo siihen, että asiakkaat ovat hyvin yksilöllisiä ja yksilövalmentajan on osattava löytää paras tapa toimia. Viiden haastateltavan kohdalla yhteistyö koettiin itselle sopivana. Yksi haastateltava koki, että yksilövalmentajilla on *”kauheesti kaikenlaista intoo näihin asioihin”*, eikä hän välttämättä jaksu innostua samalla tavalla. Saman henkilön kohdalla nousi esiin myös pettymys liiallisen toivon antamisesta.

”Yksilövalmentaja oli sitä mieltä, että mie pääsen sinne varmasti, paskan marjat mie pääsin sinne koulutukseen, niin miun mielestä se oli vähän liian helposti luvattu.”

Yksilövalmentajan ikä nousi esille kahden haastateltavan taholta. Huomioitavaa on, että he tästä huolimatta olivat tyytyväisiä yksilövalmennukseen.

”Ne on kumminkin aika nuoria osa tästä porukasta. Minun mielestä ne ei kyllä oikeesti tiedä kaikkeen, ei kukkaan voi, ihmisen ymmärrys on hyvin rajallista.”

”Mä oo ollu niin hankala tai mun se osaaminen ja rajoitteet on ollu niin silli vaativia, et ois, se on ihan mahdoton, et joku ois voinu tehdä asiat paremmin. Ehkä joku semmoinen, jolla ois ollu hyvin paljon enemmän elämäkokemusta.”

5.3 Voimaantuminen

Hankkeen kokemusten lisäksi halusin etsiä haastateltavista merkkejä voimaantumisesta. Tutkimuksessani voimaantumista ei ole käsitelty kovin syvällisesti, mutta uskallan kuitenkin väittää, että kolmen haastateltavan kohdalla näin merkkejä voimaantumisesta. Seuraavassa tuon esille esimerkin tavoin yhden tapauksen. Mielestäni tapahtui se, miten voimaantumisprosessia kuvataan: haastateltava oppi ajattelemaan asioista uudella tavalla ja sai aikaan muutoksen omassa elämässään, ikään kuin astui ulos elämään.

Tullessaan hankkeeseen asiakas koki itsensä toisen luokan kansalaiseksi ja ajatteli että hänen ainoa toivonsa saada töitä on tukityö. Koulutus oli vanhentunut, eikä apua työn etsintään ennen hanketta tuntunut löytyvän mistään. Hankkeen aikana hän teki ratkaisuja, joihin hän ei ennen hanketta olisi uskonut; lähti mukaan ohjaavaan koulutukseen ja otti vastaan työelämävalmennuspaikan, vaikka varmuutta työpaikasta sen jälkeen ei ollut. Jälkeenpäin hän näkee näillä ratkaisuilla olevan iso merkitys tämänhetkiseen tilanteeseensa. Hän otti vastuuta omasta kehityksestään ja loi itselleen mahdollisuuksia. Vaikka hankkeen päätyttyä hän tunsu hetkeksi aikaa jäävänsä tyhjän päälle, niin haastatteluhetkellä hän oli luottavainen tulevaisuutensa suhteen ja koki että pystyy selviytymään

tulevaisuuden haasteista. Asiakas kuvaa tulevaisuuden uskoaan muun muassa seuraavasti:

*”Sitä apua ei varmaan mistään saa ennekuin on taas 500 päivää ol-
lu työttömänä, mutta en mie usko et sellaista tilannetta enää tulee.”*

*”Kyl mie uskon siihen että, et tuota työt jatkuu ja jos ei jatku niin sit-
ten jotain muuta”*

Siitosen ja Heljän (2001) mukaan ihmisillä on syvä luontainen tarve tuntea it-
sensä arvokkaaksi. Vähäiselläkin tämän tunteen lisäämisellä voi olla uudistava
vaikutus niin yksilöihin kuin ryhmiinkin ja se voi tuottaa valtavia energiamääriä
oppimiseen ja kasvuun. Uskon että tässäkin tapauksessa on pitkälti kyse oman
arvon tuntemisesta. Hän kuvaakin muuttunutta tilannettaan seuraavasti:

*”Tuntee ittensä niinku tasavertaiseksi muitten työssäkäyvien kans-
sa.”*

Kahden muun haastateltavan kohdalla minulle nousi haastatteluhetkellä mieli-
kuva, että he olivat jo ennen hanketta olleet tietoisia omista mahdollisuuksistaan
ja sen hetkisestä sosiaalisesta tilanteestaan ja sitä kautta ajatellen olivat jossai-
kin määrin voimaantuneita jo tulleessaan hankkeeseen. Heidän kohdallaan ko-
en, että hanke toimi suunnan näyttäjänä ja että he olivat hankkeen tuella saa-
neet aikaan muutoksen omassa elämässään ehkä aikaisemmin, kuin ilman
hanketta olisi tapahtunut. Koen, että myös he tulevat löytämään paikkansa työ-
elämässä. Kolmen asiakkaan kohdalla ei voida puhua voimaantumisesta ja hei-
dän kohdallaan näen ongelmallisena hankkeen jälkeisen tuen saamisen. Kaksi
näistä kolmesta kokee, että kaipaa tukea vielä hankkeen tai menossa olevien
toimenpiteiden jälkeen.

6 TULOSTEN TARKASTELU JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuoda esille Profiloidu osaajaksi -hankkeen asiakkaiden kokemuksia hankkeen asiakkuudesta ja saada tietoa yksilövalmentajan tuen merkityksestä. Hankkeen asiakkuudessa on ollut 309 henkilöä, joista haastattelin kuusi. Koska haastateltavien osuus on vain otos hankkeen asiakkuuksista, valitsin haastateltavat niin, että ne edustavat sekä työllistyneitä, koulutukseen päässeitä, sekä sellaisia henkilöitä, joille ei ole hankkeen aikana tapahtunut työllistymistä tai kouluttautumista.

Pääsääntöisesti kokemukset hankkeen asiakkuudesta olivat positiivisia, eikä tämän tutkimuksen perusteella voinut tehdä eroa siihen, että esimerkiksi työllistyneillä tai kouluttautumaan lähtevillä olisi ollut positiivisemmat kokemukset kuin ilman työ- tai koulutuspaikkaa jääneillä. Tämä tuo myös vahvistusta sille ajatukselle, että hankkeen tulosten vaikuttavuutta ei voida mitata suoraan tilastollisesti tapahtuneilla muutoksilla.

Profiloidu osaajaksi -hankkeen asiakkaiden tavoitteena oli oman tilanteensa muutos. Yksin tehtynä matka kohti työllistymistä oli työttömistä tuntunut hankalalta, oli kaivattu omalle tilanteelle yksilöllisempää tukea. Pitkän työttömyyden aikana TE-toimiston kautta työn saantiin suhtauduttiin epäilevästi, TE-toimistossa asiointia kuvailtiin jopa sanalla ”masentava”. Yksilöllisen tuen saaminen hankkeen kautta oli asia, joka nousi selvästi parhaaksi kokemukseksi. Hankkeen asiakkuuden aikana oli tukena henkilö, joka auttoi, selvitteli ja vei asioita eteenpäin. Yhden haastateltavan sanoin voisi hankkeen olemassaolon tärkeyttä kuvata seuraavasti: *”Kyllä mä näkisin että tämmöselle jutulle on jonkinlaista tilausta olemassa.”*

Hankkeen toimintatapa on ollut yksilöllinen ja siinä oli onnistuttu löytämään asiakkaita parhaiten palvelevia toimintamalleja ja yhteydenpitotapoja. Vaikka hankkeen toimintamalliin ja yhteydenpitoon oltiin tyytyväisiä, heräsi tämän tutkimuksen perusteella kysymys, miten hankkeessa on onnistuttu sitouttamaan asiakkaat yhdessä tehtävän suunnitelman toteuttamiseen ja aktiivisuuteen

oman elämäntilanteensa parantamiseen. Näihin asioihin asiakkaat sitoutuvat ”paperilla” hankkeen alussa täytettävän palvelusopimuksen kautta.

Yksilöllisen tuen tavoitteena on pitkäaikaistyöttömän aktivoituminen - kaikki aktivoituminen on merkityksellistä. Työntekijä ja asiakas ovat viranomaispalvelua tasavertaisemmassa suhteessa toisiinsa, joka merkitsee tilan antamista asiakkaan omatoimisuuden kasvulle. Tavoitteena on, että asiakas tiedostaa omat tavoitteensa ja valintansa. (Karjalainen & Lahti 1998, 61.) Haastattelujen perusteella voidaan nostaa esiin kysymys, ovatko osa asiakkaista mukana odottaen hankkeen tarjoavan heille jotakin ”valmista”. Vai voidaanko ajatella, että asiakkaat eivät ole tarpeeksi voimaantuneita viemään omaa tilannettaan vuorovaikutteisesti eteenpäin. Mannila ym. (2002) puhuvat ”Työelämäkynnykset ja haasteelliset ryhmät työllisyyspolitiikan näkökulmasta” -kirjassaan siitä, että hyväksyttäviä tuloksia pitkäaikaistyöttömyyden hoidossa ovat olleet myös elämänhallinnan paraneminen tai työkyvyn säilyttäminen. Näihin tavoitteisiin päästään erilaisin työttömyyttä katkaisevin toimenpitein.

Uskallan väittää, että hankkeen asiakkuus on monelle ollut henkinen työttömyyden katkaisutoimenpide, vaikka asiakkuuden aikana ei tapahtuisikaan työllistymistä tai kouluttautumista. Haastatteluissa näiden asiakkaiden kohdalla nousi esiin muun muassa itsevarmuuden ja toivon lisääntyminen. Asiakkaiden sitouttaminen ja heidän oma aktivoituminen ovat kuitenkin sellaisia asioita, joihin jatkossa kannattaa kiinnittää huomiota ja tätä kautta kehittää toimintaa. Muistutuksena tästä toimii mainiosti vaikkapa Tove Janssonin kertomus näkymättömästä lapsesta.

Kertomuksessa tätinsä pahoin säilyttämä Ninni on muuttunut näkymättömäksi, mutta saadessaan osallistua arkisiin puuhiin yhdessä mumien kanssa, hän alkaa pala palalta näkyä. Mutta näkyminen ei ole sama asia kuin oleminen, sillä tekemällä kaiken mitä häneltä odotetaan, hän vastaa vain toisten odotuksiin. Jossain vaiheessa Pikku Myy sanookin Ninnille, ettei tämä ikinä saa omia kasvoja, ellei opi tappelemaan. Kertomuksessa Ninni sai kasvot - oppi olemaan oma, tahtova ja toimiva persoona! (Raivio 2003.)

Toimintamalleja suunnitellessa ja yksilövalmentajan työtä kehittäessä tulee ottaa huomioon jo aiemmin esiin nostamani asiakkaiden sitouttaminen ja aktivoituminen. Tutkimuksessani on nähtävillä se, että parhaiten asiat ovat edenneet niiden kohdalla, jotka ovat itse aktiivisesti osallistuneet oman tilanteensa eteenpäin viemiseen. Tulevaisuudessa tuleekin entistä vahvemmin sitouttaa asiakas itse asettamiensa päämäärien eteen työskentelemiseksi. Keinona voisi olla esim. selkeä tavoitteiden asettaminen ja niiden ylös kirjaaminen. Kun tavoitteet ovat selkeästi kirjattuna, niitä voidaan myös helpommin palata tarkastelemaan. Tavoitteeseen päästäkseen tulee yksilövalmentajan ja asiakkaan jakaa tavoitteen eteen tehtävät työt, kuitenkin niin, että yksilövalmentaja antaa vastuuta enemmän asiakkaalle. Yksilövalmentajan tärkeä tehtävä on tukea ja seurata asioiden toteutumista.

Voimaantuminen on asia, joka ansaitsisi oman tutkimuksensa. Omassa työssäni voimaantuminen on saanut vain pintaraapaisun, vaikka se on avainasemassa sekä asiakkaiden että työntekijöiden kannalta katsottuna. Tutkimuksessani ei tullut esille, että yksilövalmentajat olisivat Profiloidu osajaksi -hankkeessa olleet voimattomia, mutta työn sisältö on sen kaltaista, että se altistaa sille. Heikkilä & Heikkilä (2005, 29) tuovat esille, että parhaiten ihmisen kasvamista ja kehittymistä tukee avoin sosiaalinen kanssakäyminen. Jokainen kasvattaa valtaa suhteessa itseensä hyväksymällä myös muiden kasvun tukien sitä. Jos itse olet voimaton, et pysty tukemaan toista. On tärkeää, että pidetään huoli siitä, että työntekijät pystyvät jatkuvasti kasvamaan ihmisinä ja näin auttamaan toisia löytämään omat voimavaransa.

Matka hankkeen asiakkaiden kokemuksiin on ollut itselleni mielenkiintoinen ja antoisa. Opinnäytetyöksi prosessointi on ollut ajoittain myös raskasta, sillä koen että Eskola & Suorannan (2005, 20) kuvaama tutkijan vapaus asettaa myös vastuuta. Vastuuta siitä että pystyn tulkitsemaan asiat oikein ja löytämään työn kehittämisen kannalta tärkeimmät asiat. Olen monet kerrat joutunut palaamaan ajatusteni kanssa tutkimuskysymysten äärelle – siihen tosiasiaan, että tutkin hankkeen asiakkaiden kokemuksia.

Olen toiminut Profiloitu osaajaksi -hankkeessa yksilövalmentajana vuoden 2010 alusta ja tämän tutkimuksen myötä lähenee loppuaan myös oma työni, hankkeen päättyessä vuoden lopussa. Kun asetin työni tavoitteeksi, että Honkalampi -säätö tilaajana hyötyy työni tuloksista kehittäessään uusia toimintamalleja, en tullut ajatelleeksi miten paljon olen tästä prosessista saanut itselleni. Teoria on syventänyt osaamistani ja asiakkaiden kokemukset ovat laittaneet minut tutkimaan myös omaa työtäni yksilövalmentajana. Opiskelujani Humanistisessa ammattikorkeakoulussa on viitoittanut mielenkiinto työttömyyttä kohtaan ja tämän työn kautta opiskeluni saa luontevan päätöksen ja minä itse eväitä jatkaa opintojen jälkeistä matkaani.

LÄHTEET

Aho, Simo & Virjo, Ilkka & Tyni, Päivi & Koponen, Hannu, 2005. Työttömät ja palveluntarve. Työttömille kohdistetun kyselyn ja työnhakusuunnitelmien analyysin tuloksia. Helsinki: Hakapaino Oy.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2007. Johdatus laadulliseen tutkimukseen (7.painos). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Eura 2007. Seurantalomakkeen täyttöohje. Viitattu 21.9.2010. www.eura2007.fi

Heikkilä, Jorma & Heikkilä, Kristiina 2005. Voimaantuminen työyhteisön haasteena (1.painos). Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Hietaniemi, Eila 2001. Asiakas verkoston keskipisteenä: Hyviä käytäntöjä syrjäytymisen ja syrjinnän ehkäisemisen ESR-hankkeissa. Helsinki: Oy Ebita Ab.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1995. Teemahaastattelu (7. painos). Helsinki: Yliopistopaino.

Hongisto, Virpi (toim.) 2005. Ohjat oppijan käsiin – Ammatillinen opetus ja voimaannuttavan ohjauksen malli. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Honkalampi-säätiö 2008. Hankesuunnitelma. Profiloitu osaajaksi. Rahoitushakemuksen liitteeksi. Versio 11.9.2008.

Honkalampi-säätiö 2009. Hankesuunnitelma. Profiloitu osaajaksi II. Rahoitushakemuksen liitteeksi.

Honkalampi-säätiö, 2010a. Profiloitu osaajaksi -hanke. Viitattu 3.8.2010. <http://www.honkalampisaatio.fi/projektit>

Honkalampi-säätiö, 2010b. Säätiön esittely. Viitattu 22.8.2010. <http://www.honkalampisaatio.fi/esittely.asp>

Karjalainen, Vappu & Lahti, Tuukka 1998. Kokeilusta käytännöksi. Miten edistää pitkäaikaistyöttömien aktiivikäytäntöjen yleistymistä? Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lindh, Jari (toim.) 1999. Työllistymishankkeen haasteet ja mahdollisuudet. näkökulmia ja kokemuksia Employment Horizon Into Work -projektista. Turku: Kellan tutkimuskeskus.

Mannila, Simo & Forsander, Annika & Hummasti, Antti & Vehviläinen, Jukka 2002. Työelämäkynnykset ja haasteelliset ryhmät työllisyyspolitiikan näkökulmasta. Hyvät käytännöt. Helsinki: Oy Edita Ab.

Pekkala, Terho (toim.) 2004. Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet – 2000-luvun työpajojen palvelut ja menetelmät. Edita Print Oy.

Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymä 2010. Hakijasta tekijäksi; työllisyys- ja työvoimahanke 1.8.2008 - 31.12.2010. Viitattu 16.7.2010.

<http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/aikouus/tyoelamapalvelut/hakijastatekijaksi.htx>

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry 2010. Polkuja yrityksiin II -projekti 2008–2010. Viitattu 16.10.2010. <http://www.pksotu.fi/?p=213>.

Profiloidu osaajaksi -hanke 2009a. ESR-projektihakemus. Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoittamat projektit. Ohjelmakausi 2007-2013.

Profiloidu osaajaksi -hanke 2009b. Profiloidu osaajaksi -hankkeen yhteenveto ajalta 1.11.2008-31.5.2009.

Profiloidu osaajaksi -hanke 2010a. Profiloidu osaajaksi -hankkeen yhteenvetoa 30.6.2010 mennessä.

Profiloidu osaajaksi -hanke 2010b. Profiloidu osaajaksi -hankkeen asiakkaat 1.11.2008-30.9.2010.

Profiloidu osaajaksi -hanke 2010c. Työpaikat.

Profiloidu osaajaksi -hanke 2010d. Kaikki koulutuksiin osallistuneet yhteensä.

Profiloidu osaajaksi –hanke 2010e. Tavoitteet ja tulokset 30.6.2010 mennessä. Esitys maakunnan yhteistyöryhmälle 17.6.2010.

Raivio, Johanna 2003. "Hän näkyy, hän näkyy!"- satuja näkyväksi tulemisesta. Mielekäs, hyvän mielen äänenkannattaja (7) 3/2003. Viitattu 23.10.2010.
http://www.mielenterveys-taimi.fi/mielekas/2003_3/08.htm

Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Vaajakoski: Gummerus Oy.

Saaranen-Kauppinen & Puustinen 2010. KvaliMOTV. Teemoittelu. Viitattu 30.10.2010. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Siitonen Juha & Robinson Heljä 2001. Pohdintaa voimaantumisesta. Teoksessa: Järvisalo, L. (toim.) Muutoksen kautta kasvuun. Kotilo ry:n julkaisuja, 61-72. Pieksämäki: RT-Print Oy. Viitattu 10.10.2010.
<http://www.voimaantuvasuomi.org/siob.pdf>

Stakes 1998. Työhön, elämään, työelämään. Vammaisten oikeus työhön on toteutettavissa EU-suomessa. Jyväskylä: Gummerus.

Takanen, Terhi 2005. Voimaantuva työyhteisö – miten luomme tulevaisuutta? (1. painos). Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Tuomala, Juha 1998. Pitkäaikaistyöttömyys ja työttömien riski syrjäytyä avoimilta työmarkkinoilta. Helsinki: J-Paino Oy.

Vuorela, Mika 2008. Lannistamisesta kannustamiseen. Työtä haluaville mahdollisuuksia työllistymiseen. Teoksessa Hirvilammi Tuuli & Laatu Markku (toim.) Toinen vääräkirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Ylinampa, Minna 2005. Kuntouttava, valmentava ja työllistävä työvalmennus. Teoksessa Jukka Hassinen (toim.) Työ- ja yksilövalmennuksen käytäntöjä - näkökulmia 2000-luvun työpajojen palveluihin. Helsinki: Edita Prima Oy.

LIITE 1

Teemahaastattelurunko

Taustatiedot: Sukupuoli, ikä

Aika ennen Profiloitu osaajaa

- koulutustausta
- työhistoria
- perhetilanne
- työttömyyden kesto
- kokemukset työttömyydestä -> koetko itsesi syrjäytyneeksi, työttömyyden vaikutukset muille elämänalueille

Hankkeen asiakkuus

- miksi jäit hankkeen asiakkuuteen
- mitä odotuksia/ tavoitteita sinulla oli
- toimintamalli -> miten kohdallasi on toimittu, miten asioitasi on käsitelty -> mitä on tapahtunut
- mikä on ollut hyvää, mitä parannettavaa

Yksilövalmennus

- minkälainen on ollut suhde yksilövalmentajaan
- mikä on ollut tärkeintä sinun ja yksilövalmentajan välisessä suhteessa
- miten yksilövalmentajan tuki on vaikuttanut elämääsi
- mitä olisit toivonut lisää, puuttuiko jotain

Tilanne nyt

- mikä elämässäsi on muuttunut verrattuna aikaa ennen hanketta -> onko hankkeen asiakkuudella ollut vaikutusta joidenkin näiden asioiden toteutumisessa
- saavutitko asettamasi tavoitteet, toteutuiko odotuksesi

LIITE 2

KUTSU HAASTATTELUUN

Hei,

Kiitos suostumuksesta opinnäytetyöhöni liittyvään haastatteluun. Opinnäytetyö on osa Humanistisen ammattikorkeakoulun kansalaistoiminnan- ja nuorisotyön koulutusohjelman yhteisöpedagogi opintojani. Työssäni pyrin saamaan selville miten Profiloitu osaajaksi – hankkeen asiakkaat ovat kokeneet hankkeen asiakkuuden ja mitä merkitystä yksilövalmentajan tuella on ollut.

Haastattelu pidetään osoitteessa Torikatu 26 b (vanha postin talo, Rantakylän puoleinen pääty, viides kerros, ovesa lukee KUNTOKASKI).

Haastattelusi ajankohta on **xx x.x.2010 klo xx.xx** Haastatteluun on hyvä varata aikaa yksi tunti. Haastattelu on tarkoitus nauhoittaa, toivottavasti se sopii sinulle!

Haastattelussa antamiasi tietoja käsitellään luottamuksellisesti eikä henkilöllisyytesi ole tunnistettavissa. Opinnäytetyöni on valmis marraskuun 2010 loppuun mennessä ja siinä vaiheessa myös kaikki haastattelumateriaali tullaan hävittämään.

Hankkeen asiakkuuden kokemusten ja yksilövalmentajan tuen merkityksen lisäksi tullaan haastattelussa käymään läpi myös aikaa ennen hanketta (mm. työ- ja koulutushistoria), sekä tilannettasi tällä hetkellä.

Otathan yhteyttä, jos jokin asia askarruttaa ennen haastattelua

Ystävällisin terveisin

Kaija Turunen
p. 050-3886720
kaija.turunen@hl-s.fi

LIITE 3

SUOSTUMUS

Tällä asiakirjalla suostun opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun ja siihen, että haastattelussa antamani tietoja voidaan käyttää Humanistisessa ammattikorkeakoulussa kansalaistoiminnan- ja nuorisotyön koulutusohjelmassa opiskelevan Kaija Turusen opinnäytetyössä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia Profiloitu osaajaksi -hankkeen asiakkaiden kokemuksia hankkeesta ja yksilövalmentajan tuen merkitystä.

Tällä asiakirjalla Kaija Turunen sitoutuu käsittelemään haastattelusta saamiaan tietoja luottamuksellisesti, käyttämään niitä vain kyseisessä opinnäytetyössä ja hävittämään haastattelumateriaalin opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyön valmistumisajankohta on marraskuu 2010. Haastateltavien henkilöllisyys ei tule esiin opinnäytetyössä.

Joensuussa / 2010

Kaija Turunen